

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1996
FORFATTER:	Per Andersen
TITEL:	Lærer Jagd på Borgerskolen.
KORT RESUME:	Peder Henriksen Jagd, lærer ved Kolding Borgerskole fra 1818-1839.

Lærer Jagd på Borgerskolen

Af Per Andersen

Slægten »Jagd« stammer fra Fredericia-egnen, hvor den første person med dette navn ses i Fredericia i starten af 1700-tallet. Det vil nu sige, at navnet gennem de første generationer blev stavet »Jagt«. Det var et tilnavn for Peder Jensen (1688-1738), der var fattig fisker og sømand. Han sejlede blandt andet med de tre »jagter«, som byen rådede over på dette tidspunkt – og herfra kom givetvis tilnavnet »Jagt«.

Fra starten af 1800-tallet begyndte slægten Jagd at udskille sig fra så mange andre slægter derved, at der blev usædvanligt mange lærere i familien. Denne tradition, der i slægten har holdt sig lige til vore dage, startede med Christen Jensen Jagd (1757-1839) i Herslev. Af hans fire overlevende sønner blev ikke mindre end tre også seminarie-uddannede lærere.

En af sønnerne blev lærer i Kolding, og hvordan dette artede sig, skal vi følge nedenstående.

Peder Henriksen Jagd

Peder Henriksen Jagd blev født den 5. november 1796 i Herslev som den sidste af to tvillingdrenge.

Det fremgår af lægdsrullen, at Peder søgte til seminariet i Borris som sin storebror Niels, og han læste til lærer dér fra 1814 til 1817. I 1817 dimitterede han fra seminariet med den fine karakter »Meget duelig«.

Nu gjaldt det om at få en lærerstilling, og

Peder startede som husslærer på den store Nebbegård ved Rands fjord i Gårslev. Stillingen som husslærer havde Peder Jagd dog kun kort tid, for den 17. juli 1818 blev han ansat ved den relativt nye Borgerskole i Kolding.

Borgerskolen

I starten af 1800-tallet var der flere skoler i Kolding. Den lærde skole, altså Latinskolen, skulle forberede børnene til en højere uddannelse, og der var to almindelige børneskoler: Den offentlige skole i Vestergade og Collins Skole i Adelgade. Derudover var der en håndgernings- og søndags-skole.

Skolekommissionen i Kolding bestod på den tid af præsten, pastor Raaschou, borgmester Deichmann og rådmand Abell. De fandt, at tiden var inde til en forbedring af skoleforholdene, og ønskede at slå de to børneskoler sammen til én. En plan blev udtænkt, hvor man i lyset af den ringe søgning til kirken kunne inddrage kapellet ved kirkens nordside. Her kunne man så lave en etageadskillelse, så der blev to klasseværelser for nede og et på øverste etage.

Denne plan ville komme til at koste 2323 rdl., men det kneb lidt med at skaffe pengene. Præsten spyttede lidt i kassen af egen lomme, og i slutningen af 1807 blev ombygningen færdig. Den blev indviet af pastor Raaschou og borgmester Deichmann, og Latinskolens drenge sang, så

Louis Gurlitt (1812-97): Prospekt af Kolding. Museet på Koldinghus.

godt de kunne, men man manglede stadig inventar – blandt andet »et langt Kar til Badning for usunde Børn«, og oven i det hele kom Napoleonskrigen. I omkring 3 år blev skolelokalerne i stedet anvendt til opbevaring af korn.

Da krigen var overstået i 1815, kunne man tage fat igen. Man lånte nu 2000 rdl. til reparation af lokalerne og anskaffelse af inventar. I novem-

ber 1815 kunne Borgerskolen langt om længe indvies officielt, og lærerne kunne tage fat på undervisningen. Disse var residerende kapellan ved Sct. Nicolai kirke, Chr. Plesner, og lærerne Becker og Jørgensen.

Der var ved Borgerskolen også en realskole, idet man ikke skønnede, der var penge nok til at have en selvstændig realskole i Kolding. Fra 1818

blev skolen udvidet til 6 klasser, og det gjorde det nødvendigt at ansætte endnu en lærer foruden de 3 eksisterende. Det var denne fjerde lærerstilling, som Peder Jagd fik samme år. Lønnen var beskedne 200 rdl., men både Becker og Jørgensen fik 500 rdl. hver. Men Peder var jo heller ikke gift – endnu.

Jagd stifter familie

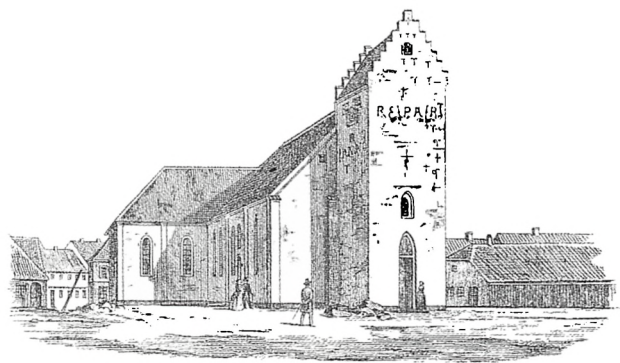
Efter Peder Jagd var startet som lærer i Kolding, lærte han den to år ældre Ane Ingeborg Høegh at kende. Hun var født i Kolding den 18. november 1794, og hendes forældre var guldsmeden i Kolding, Just Høegh, og dennes hustru Marie Nielsdatter. Ved et tilfælde var både Peder og Ane Ingeborg begge tvillinger.

Det endte da med bryllup mellem disse to unge i Sct. Nikolai kirke den 18. september 1819. Det var ikke helt tilfældigt, må man sige, idet Ane Ingeborg på dette tidspunkt var omkring seks måneder henne med deres første barn.

Juledag samme år nedkom Ane Ingeborg med en søn, der samme dag blev hjemmedøbt med navnet Just Henrik, opkaldt efter både Peders far og Ane Ingeborgs far.

Kolding i begyndelsen af 1800-tallet

Den by, som Peder flyttede til, var en by i stagnation. Det var egentlig mærkeligt, når Kolding lå så strategisk godt på grænsen mellem kongeriget og hertugdømmet Slesvig i syd. Trafikken mellem nord og syd i Østjylland skulle forbi dette knudepunkt og over Sønderbro, der i 1807-08 var blevet ombygget i sten i stedet for træ.

St Nicolai Kirke

Det var i den nordre korsarm ud mod Adelgade, skoleundervisningen foregik. Stik fra 1858.

I begyndelsen af 1800-tallet var antallet af indbyggere i Kolding under 2.000 og antallet af huse omkring 300. De vigtigste erhverv var brændevinsbrænden, jordbrug, bondehandel og befordring af de rejsende. Der var ikke mindre end 70 personer, der udskænkede brændevin, så indbyggerne syntes at være rigeligt forsynet.

Byen havde ganske vist nogle småbåde, men i mange år havde det inderste af fjorden været sandet til. Skibene måtte derfor ankre op ude på fjorden, og beboerne i Strandhuse førte lasten ind til byen i flade pramme. Vandvejene spillede en afgørende rolle på grund af de meget dårlige vejforhold. Derfor havde de dårlige havneforhold sikkert en væsentlig andel i byens manglende udvikling. Først i 1843 kunne en egentlig havn indvies.

Koldings udstrækning var selvfølgelig meget mindre end i dag og koncentrerede sig omkring

Akseltorv. Syd for Sønderbro var der kun et par gårde, nogle enkelte huse og fra 1822 en fattig-gård. Bag Låsbygade var der store ubebyggede arealer og der var intet byggeri øst for Slotsgade og nord for Slotssøen.

Det inderste af byen bestod af snævre gader med huse i bindingsværk. På torvet var der en vandpost med trug omkring og den obligatoriske gabestok. Der var også to halsjern i kæder, og endnu i 1820erne var disse metoder i brug. To mænd, der havde svoret falsk, mistede to fingre, og i 1825 blev en pige, der havde forsøgt at forgive et spædbarn, henrettet.

Det var i denne by, at Peder Jagd var begyndt som lærer, og hvor han nu i begyndelsen af 1820erne havde startet sin familie.

Undervisningens indhold

I 1825 blev de 6 klasser på skolen skåret ned til 4 klasser, som var: Realklassen, anden klasse A, anden klasse B og den yngste klasse. Realklassen havde ikke mindre end 36 timer om ugen, der fordelte sig som følger:

<i>Religion og bibelhistorie</i>	<i>8 timer</i>
<i>Historie</i>	<i>3 timer</i>
<i>Geografi</i>	<i>3 timer</i>
<i>Regning</i>	<i>4 timer</i>
<i>Læsning og skrivning</i>	<i>8 timer</i>
<i>Dansk grammatik</i>	<i>2 timer</i>
<i>Tysk</i>	<i>2 timer</i>
<i>Tegning</i>	<i>3 timer</i>
<i>Naturhistorie</i>	<i>2 timer</i>
<i>Sang</i>	<i>1 time</i>

Peder Jagd underviste både realklassen og de to anden klasser i skrivning, dansk grammatik, tysk og tegning. Desuden underviste han i religion,

bibelhistorie og geografi. Jørgensen underviste den yngste klasse, mens Becker havde de tre øverste klasser i læsning, regning, bibelhistorie historie og naturhistorie.

Endelig var 18 timers undervisning overladt til kapellanen, Plesner. Det var et stort fremskridt, mente man, at man havde fået knyttet kirke og skole sammen på denne måde. Men man blev nu skuffet, Plesner interesserede sig tilsyneladende ikke ret meget for skolen, og det siges, at han udeblev fra de fleste timer. Dette faldt Skolekommissionen for brystet, og efter forsøg på mægling fremsendte man i 1821 en klage til direktionen. Det kom der nu ikke noget ud af. Først efter en rykker i 1823 fik man fra direktionen et svar, der ikke sagde andet, end at det måtte man selv finde ud af ved at rokere om på timerne.

Kommissionen var naturligvis ikke tilfreds med dette svar og bragte sagen for Danske Kancelli i København. Nu skete der endelig noget, og Plesner blev forflyttet som sognepræst til Lyngby ved Århus. I stedet blev Jac. Samuel Hertel ansat som kapellan, men nu fik kapellanen kun seks timers undervisning fordelt på to dage.

Forfremmelse

I 1826 var Andreas Becker blevet 73 år, og han døde den 26. marts. Han havde da været lærer i Kolding i 49 år. Peder Jagd, der i mellemtiden havde fået 4 børn, fik så endelig mulighed for at stige i løn, idet han fik et tillæg på 75 rdl. årligt. Dertil kom et par favne brænde. Beckers enke skulle have 50 rdl. i årlig pension, og dermed blev der nu et mindre beløb til den lærer, der skulle afløse Becker.

Den mindre løn var nu ikke noget problem, idet Skolekommissionen mente, at en ugift lærer »i de fleste honnerte Huse her i Byen kunne erholde Kost, Logi, Vask, Varme og Lys for i det højeste 80 Rdl. Sølv aarlig«.

I skolen fik man fra 1829 en ny undervisningsplan for de 269 skolesøgende børn, der var på det tidspunkt. Efter denne plan underviste Jagd i læsning, skrivning, retskrivning, regning, hovedregning, dansk grammatik, tysk, matematik og tegning i realklassen. Han havde desuden enkelte fag i anden klasse samt en times sang om ugen sammen med organist Rasmussen. Derudover skulle Peder Jagd sammen med Filstrup undervise i svømning, gymnastik og eksercits – dog kun om sommeren.

Peder Jagds løn blev ved samme lejlighed forhøjet til 300 rdl. og 3 favne brænde om året.

Flere børn

Foruden Just Henrik Jagd nævnt ovenfor, havde Peder og Ane Ingeborg på dette tidspunkt fået endnu 3 børn. Ole Melbye Jagd var blevet født den 18. december 1821, og han havde fået sit mellemnavn fra Madame Melbye, der havde båret ham til dåben. De to andre var Kristine Marie Jagd, født 29. august 1823, og Christian Henrik Jagd født 1. august 1825.

Sidst i 1820erne og begyndelsen af 1830erne blev familien udvidet med endnu tre børn: Niels Peter Jagd blev født den 28. maj 1827, og blandt hans faddere var både skolelærer Filstrup og skolelærer Beckers hustru samt kapellan Hertel. De to sidste børn var piger, Marie Anette Petrine Jagd (11. oktober 1829) og Ane Ingeborg Jagd (4. juli 1832).

Kongebesøget i 1832

Året 1832 var helt specielt i Koldings historie og i Peder Jagds liv. Byen og skolen fik besøg af kongen, Frederik den 6. I den anledning var der store forberedelser. Politiet ønskede, at man gjorde noget ved de dårlige vejforhold, for at kongen kunne køre roligt gennem byen. Det endte med, at man fyldte grus i hjulsporene, så de ikke gav kongen for hårde bump.

Da dagen kom, var alle vinduer og gader fyldte med folk, der spændt spejdede efter kongen. Folk fandt endda på at fjerne tagstenene fra husene for at kunne stikke hovedet op og dermed få et glimt af kongen.

Så kom kongen i stor fart. Til lyden af klokker og trompeter kom først regimentet, så det borgerlige korps, derefter lange kolonner af bønder til hest og så endelig til sidst kongens vogn. Alt gik hurtigt, og det var bare med at komme af vejen, hvis man ikke ville køres ned.

Efter et besøg i Sct. Nicolai Kirke, besøgte Frederik den 6. Borgerskolen, og det har sikkert været et stort og stolt øjeblik for Peder Jagd at stå ansigt til ansigt med landets konge. Børnene sang for kongen, og de mindste læste for ham. Kongen overhørte geografi i realklassen og skrivning i anden klasse. Foruden skolen besøgte kongen ved denne lejlighed også rådhuset og hospitalet.

Sygdom og død

Oven på dette højdepunkt i 1832 blev 1833 et svært år for familien, da tre børn døde. Det skete fra februar til april, og startede med, at Christian Henrik blev syg. Han døde den 8. februar af

